

E K S P E R T Y Z A

Działania podnoszące **kompetencje obywatelskie młodzieży**, możliwe do realizacji we współpracy ponadlokalnej w MOF.

2026

Publikacja opracowana w ramach Sieci współpracy Usługi społeczne w MOF – MOF4US, finansowanej z Programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

Autorzy: Monika Prus, Michał Tragarz

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	3
1. Przedmiot edukacja obywatelska a zaangażowanie młodzieży w działania Metropolii.....	3
II. Podsumowanie konsultacji	4
1. Kompetencje społeczno-obywatelskie - profil absolwenta	5
2. Bariery w rozwijaniu kompetencji społeczno-obywatelskich - perspektywa samorządów oraz młodych	6
III. Dobre praktyki wzmacniające partycypację młodzieży i współpracę młodzieżowych rad na terenie MOF.....	7
1. Spotkania młodzieżowych rad na poziomie metropolii	7
2. Badanie potrzeb młodzieży jako element tworzenia strategii rozwoju metropolii	11
3. Atrakcyjne narzędzia dla młodzieży pokazujące w jaki sposób może działać partycypacja, rada młodzieżowa czy inne obszary dotyczące edukacji obywatelskiej.....	17
4. Lokalna debata o edukacji i potrzebach młodych.....	20
IV. Narzędzia inicjujące i wzmacniające współpracę młodzieży na terenie metropolii.....	23
IV.1. Poziom szkolny.....	23
1. Mieszkamy i działamy w metropolii - scenariusz lekcji.....	23
2. Międzyszkolne debaty i dyskusje o potrzebach młodzieży	26
IV.2. Poziom pozaszkolny.....	30
1. Inicjatywa lokalna jako narzędzie współpracy młodzieży na poziomie metropolii	30
2. Narzędzie wsparcia rówieśniczego i wymiany doświadczeń - mentoring.....	33
V. PODSUMOWANIE.....	44

I. WSTĘP

Kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich wśród młodych ludzi stanowi fundament sprawnego funkcjonowania samorządu lokalnego, szczególnie w złożonych strukturach, jakimi są Miejskie Obszary Funkcjonalne (MOF). Według założeń edukacji obywatelskiej świadomy obywatel to nie tylko osoba posiadająca wiedzę teoretyczną, ale przede wszystkim osoba, która potrafi współpracować, angażować się na rzecz społeczności lokalnej, sprawnie poruszać się w obszarze funkcjonowania wobec administracji publicznej np. potrafi samodzielnie załatwić sprawę w urzędzie, złożyć wnioski. W kontekście MOF oznacza to przygotowanie uczniów do działania w skali wykraczającej poza własną gminę. Rozwój tych umiejętności pozwala młodzieży zrozumieć sieć wzajemnych powiązań między gminami, co w przyszłości przekłada się na budowanie spójnej tożsamości terytorialnej, opartej na dialogu i zaufaniu społecznym.

Jakość doświadczeń partycypacyjnych w wieku szkolnym bezpośrednio rzutuje na późniejszy poziom zaufania do instytucji publicznych i zaangażowanie w samorząd terytorialny.

Rady Młodzieżowe oraz samorząd uczniowski mogą być wartościowym pierwszym doświadczeniem dla młodych, które buduje ich kompetencje i sprawczość. Rady Młodzieżowe działające w skali całej metropolii to dla uczniów świetny poligon doświadczalny. Dzięki nim widzą, że ich głos naprawdę się liczy, uczą się, jak działają urzędy i zaczynają czuć się odpowiedzialni nie tylko za swoją szkołę czy ulicę, ale za cały region.

1. Przedmiot edukacja obywatelska a zaangażowanie młodzieży w działania Metropolii

Wprowadzenie edukacji obywatelskiej do szkół znacząco wzmacnia potencjał zaangażowania młodzieży w sprawy Metropolii poprzez systemowe odejście od teorii na rzecz praktycznej edukacji obywatelskiej, szanse które daje przedmiot:

- Praktyczne doświadczenie obywatelskie: Przedmiot ten kładzie akcent na „uczenie się przez działanie”, co pozwala młodzieży wyjść poza ramy podręcznikowe i zmierzyć się z realnymi wyzwaniami społecznymi w ich otoczeniu metropolitalnym. Daje to możliwości współpracy z instytucjami czy organizacjami, prowadzeniu inicjatyw w lokalnych instytucjach np. kultury w mieście, które są rdzeniem metropolii.
- Wychodzenie ze szkoły i współpracę z instytucjami: podstawa programowa promuje aktywności pozaszkolne, takie jak wizyty studyjne w urzędach czy spotkania z decydentami, co skraca dystans między młodym obywatelem a

administracją ponadlokalną i buduje poczucie bezpośredniego wpływu na rozwój regionu.

- Działania projektowe i społeczne: Realizacja projektów obywatelskich w ramach lekcji pozwala uczniom identyfikować problemy wspólne dla wielu gmin (np. transport, ekologia) i uczy ich szukania sojuszników oraz narzędzi (np. budżet partycypacyjny, inicjatywa lokalna) do ich rozwiązywania.
- Wzmocnienie sprawstwa: Poprzez bezpośredni kontakt z lokalnymi instytucjami i udział w np. w konsultacjach społecznych, młodzi ludzie przestają być jedynie odbiorcami usług publicznych, a stają się aktywnymi współtwórcami strategii lokalnych i metropolitalnych, co jest kluczowym celem nowej podstawy programowej.

Ważna jest rola dorosłych, która powinna polegać na partnerskim wspieraniu podmiotowości młodzieży oraz tworzeniu bezpiecznej przestrzeni do jej samodzielnego działania i podejmowania realnych decyzji. Młodzi powinni być realnie uwzględniani i zapraszani do stołu rozmów z urzędnikami, czy instytucjami, które tworzą dla nich rozwiązania.

Poniższy dokument zawiera podsumowanie konsultacji z młodzieżą oraz przykłady dobrych praktyk, które sprzyjają wdrażaniu edukacji obywatelskiej, z rekomendacjami wdrożenia lub poszerzenia o aspekt metropolitalny. W drugiej części dokumentu zostały zawarte przykłady narzędzi, które mogą być uzupełnieniem podstawy programowej o działania współpracy ponadlokalnej.

II. Podsumowanie konsultacji

Wyniki konsultacji z przedstawicielkami i przedstawicielami samorządów lokalnych oraz Młodzieżowych Rad. Konsultacje odbyły w okresie październik - listopad 2025 w formie spotkania online z przedstawicielami samorządów terytorialnych oraz warsztatów w formie stacjonarnie i online z młodzieżą. Podczas konsultacji zidentyfikowano potrzeby młodych ludzi oraz główne wyzwania w rozwijaniu kompetencji społecznych i obywatelskich. Omówiono także rolę młodzieżowych rad i warunki, które powinny tworzyć gminy, aby młodzi mogli realnie uczestniczyć w życiu publicznym. Wypracowano również pierwsze pomysły na działania ponadlokalne wspierające szkoły.

1. Kompetencje społeczno-obywatelskie - profil absolwenta

Kompetencje społeczno-obywatelskie absolwenta szkoły średniej

OBSZAR	ZAKRES
WIEDZA	- zna strukturę ustrojową i podział administracyjny państwa (rząd, samorząd, JST) - rozumie zadania władz publicznych i narzędzia partycypacji obywatelskiej (budżet obywatelski, konsultacje, inicjatywy lokalne) - zna prawa i obowiązki obywatela - wie, jak działają media i jak rozpoznawać dezinformację - zna procedury urzędowe (wnioski, pisma, dokumenty) - wie, gdzie i jak szukać wiarygodnych informacji na temat działań lokalnych - rozumie procesy współpracy i komunikacji społecznej
UMIEJĘTNOŚCI	- potrafi komunikować się i współpracować z innymi (rozmowa, debata, mediacja, kompromis) - potrafi działać zespołowo i empatycznie reagować - umie przekształcać pomysły w działania i planować projekty - potrafi uczestniczyć w konsultacjach, spotkaniach rad, projektach społecznych - umie krytycznie analizować informacje i podejmować decyzje - potrafi sporządzić pismo, wniosek, analizować dokumenty - umie radzić sobie ze stresem, rozwiązywać konflikty i pracować w grupie - potrafi korzystać z narzędzi partycypacji w praktyce (np. budżet szkolny)
POSTAWY	- poczucie sprawczości i odpowiedzialności za siebie i wspólnotę - etyczność i konsekwencja w działaniu - otwartość, empatia i szacunek dla różnorodności - chęć uczenia się i poznawania nowych perspektyw - odwaga w wyrażaniu opinii i podejmowaniu inicjatywy - zaangażowanie w sprawy społeczne i publiczne - gotowość do współpracy z instytucjami i społecznością lokalną - motywacja do działania na rzecz dobra wspólnego

2. Bariery w rozwijaniu kompetencji społeczno-obywatelskich - perspektywa samorządów oraz młodych

Perspektywa samorządów (przedstawicieli gmin):

- Deficyt poczucia sprawstwa u młodych, brak motywacji i wiary we własne możliwości, a także dominujący indywidualizm przy braku empatii.
- Skostniały system szkolny skupiony na ocenach, a nie efektach, brak praktycznych doświadczeń podczas lekcji.
- Brak zaufania na linii uczeń–nauczyciel, obawy młodych przed formalnym charakterem urzędów oraz brak promocji inicjatyw młodzieżowych.
- Traktowanie młodych jedynie jako pomysłodawców, a nie realnych decydentów, brak długofalowego finansowania oraz niedostateczna współpraca szkół z organizacjami NGO i rodzinami.

Perspektywa młodzieży:

- Dezinformacja i szum informacyjny - przesył komunikatów, trudności w skupieniu uwagi oraz brak rzetelnych źródeł i przestrzeni do swobodnej wymiany opinii w szkole.
- Silny lęk przed oceną, ośmieszeniem i hejtem, a także ogólny brak zaufania do dorosłych i instytucji publicznych.
- Niska aktywność i biurokracja - brak wiedzy o tym, „jak zacząć” działać, zniechęcenie skomplikowanymi formalnościami oraz krytyka działań samorządów uczniowskich.
- Przekonanie, że problemy młodzieży są niedostrzegane lub umniejszane przez dorosłych, oraz brak osób kompetentnych do wspierania ich inicjatyw.

III. Dobre praktyki wzmacniające partycypację młodzieży i współpracę młodzieżowych rad na terenie MOF

1. Spotkania młodzieżowych rad na poziomie metropolii

Członkowie młodzieżowych rad, biorący udział w konsultacjach, najczęściej jako znaną sobie dobrą praktykę współpracy na poziomie metropolii wskazywali Kongres Młodzieżowych Rad Małopolski organizowany przez Młodzieżową Radę Krakowa. Wydarzenia tego typu odbywają się też w innych województwach - np. zachodniopomorskim. Dobre strony tego formatu to możliwość osobistego poznania się osób z młodzieżowych rad oraz prezentacji swoich działań. Wspólne przygotowanie wydarzenia buduje więzi pomiędzy zaangażowanymi radami i pozwala na wzmocnienie bazy do współpracy. Z punktu widzenia nowo wybranych czy mniej doświadczonych radnych, takie spotkania pozwalają uczyć się w praktyce od osób mających już kilkuletnie doświadczenie.

Dobra praktyka!

Zrobili to:

1. Kongres Młodzieżowych Rad Małopolski

ekspertyza dotycząca działań podnoszących kompetencje obywatelskie młodzieży możliwych do realizacji we współpracy ponadlokalnej w MOF,

https://krakow.pl/mlodziezowa_rada_krakowa/299737,2395,komunikat,kongres_mlodziezowych_rad_małopolski_w_krakowie.html

2. Samorządowe Forum Młodzieży – województwo zachodniopomorskie

<https://www.mlodziez.wzp.pl/forum-samorzadowe/>

Na czym polega ta praktyka?

Organizacja lokalnego spotkania młodzieżowych rad miast/gmin z terenu metropolii. Organizatorem wydarzenia może być kilka młodzieżowych rad współpracujących ze sobą lub też jedna rada - np. głównego miasta metropolii.

O czym pamiętać organizując spotkanie młodzieżowych rad?

1. **Stwórz okazję do wymiany doświadczeń i rozmowy pomiędzy radnymi** - pomogą tutaj takie formy pracy jak warsztaty z pracą metodami aktywnymi, speed friending (szybkie rozmowy z losowymi osobami na sali), dialogi - ale również czas na przerwy i integrację nieformalną;
2. **Zadbaj o dobrą dynamikę wydarzenia** - proponowane formy powinny być różnorodne, unikaj wydarzeń w których dominują formy plenarne (dyskusje panelowe, wystąpienia) i jednostronne formy przekazu. Dzięki temu uczestnicy będą bardziej zaangażowani, możliwe będzie również wzmocnienie wymiany pomiędzy nimi. Pojedyncza dyskusja panelowa nie powinna być dłuższa niż 45 minut.
3. **W przerwach kawowych dzieją się rzeczy tak samo ważne, jak podczas zorganizowanych aktywności** - warto zadbać o przestrzeń, dobrą kawę i czas, żeby umożliwić dobre rozmowy w miłej atmosferze, dobrze pamiętać również o tle/miejscu do wspólnych zdjęć;
4. **Większa liczba uczestników nie oznacza lepszego wydarzenia** - chociaż duża liczba osób dobrze wygląda na zdjęciach i w statystykach, to niekoniecznie przekłada się to na jakość wydarzenia. Duża liczba osób to również większe wyzwania logistyczne - np. brak wystarczającej liczby sal do pracy w grupach warsztatowych, duszna sala, kolejki do jedzenia, itp. - lepiej ograniczyć liczbę osób, które dzięki temu wezmą udział w wydarzeniu lepszej jakości.
5. **Konkretne rezultaty** - miło jest porozmawiać ale dla poczucia udziału w sensownym spotkaniu konieczne jest wypracowanie czegoś. Mogą to być np. rekomendacje w jakiejś sprawie do samorządów, pomysły na wspólne projekty, wypracowane materiały np. filmy, rolki, itp.
6. **Młodzież w roli prowadzących** - Młodzieżowi radni z różnego rodzaju doświadczeniami powinni stanowić około połowy prelegentów/osób prowadzących aktywności podczas spotkania (np. uczestnicy lub moderatorzy w debatach, prowadzący warsztaty). Dobrze zaprosić bardziej dojrzałych ekspertów lecz nie powinni być oni jedynymi osobami, które dzielą się swoją wiedzą.

Jak przygotować spotkanie młodzieżowych rad krok po kroku?

1. Ustalenie ram organizacyjnych.

Na początku ustalcie, **kto będzie organizował spotkanie**. Może to być jedna młodzieżowa rada lub zespół przedstawicieli kilku rad. Wyłóżcie **zespół organizacyjny** – grupę kilku osób odpowiedzialnych za stworzenie programu i koordynację wydarzenia.

Następnie określcie **budżet wydarzenia** oraz źródła finansowania (również wsparcie rzeczowe - np. udostępnienie sali, . To ważny punkt odniesienia dla wszystkich kolejnych decyzji. Również z niskim lub nawet prawie zerowym budżetem można zorganizować wartościowe wydarzenie, jednak wiedza o tym na co możemy sobie pozwolić jest kluczowa.

Zdecydujcie, do których młodzieżowych rad wydarzenie będzie skierowane. Ustalcie też **docelową liczbę uczestników** oraz to, ile osób z jednej rady możecie zaprosić.

Na tym etapie wybierzcie również **miejsce i termin wydarzenia**.

2. Przygotowanie programu wydarzenia.

Rozpocznijcie od **konsultacji z młodzieżowymi radami, które planujecie zaprosić**. Zbierzcie ich potrzeby dotyczące spotkania, propozycje tematów warsztatów, prelegentów i dodatkowych aktywności.

Przeanalizujcie zebrane odpowiedzi. Zastanówcie się nad **potrzebami i wybierzcie te, które najczęściej się powtarzają** oraz na które jesteście w stanie odpowiedzieć.

Możecie opcjonalnie wybrać **temat przewodni spotkania**. Taki temat pomaga zachować spójność wydarzenia i umożliwia głębsze wejście w dane zagadnienie, np. współpracę młodzieżowych rad, finansowanie działań czy angażowanie innych. Minusem jest to, że nie każdy temat będzie równie interesujący dla wszystkich. Wydarzenie bez tematu przewodniego daje większą różnorodność i zwiększa szansę, że każdy znajdzie coś dla siebie.

Następnie przygotujcie konkretne **pomysły na aktywności programowe**. Zadbajcie o zróżnicowanie form (aktywności na dużej sali plenarnej nie powinny stanowić całości wydarzenia, panele dyskusyjne i wystąpienia ekspertów powinny być przeplatane bardziej angażującymi formami). Ułóżcie je w ramy czasowe i stwórzcie ramowy harmonogram wydarzenia.

Wybierzcie **osoby kluczowe: ekspertów, prelegentów, prowadzących warsztaty** i inne aktywności. Podejmijcie decyzję, w jakim zakresie możecie zapewnić im wynagrodzenie, a gdzie konieczne będzie zaangażowanie wolontariackie. Jeśli dysponujecie budżetem, warto przeznaczyć środki na co najmniej jedną rozpoznawalną osobę – uznaną ekspertkę lub eksperta, którzy mogą pełnić rolę tzw. key speakera.

3. Praca organizacyjna.

Potwierdźcie miejsce i termin wydarzenia. Bez sali spotkanie nie będzie możliwe, a termin jest konieczny do dalszych działań. Dlatego **rezerwacja sali lub sal jest kluczowa** - w przypadku spotkań młodzieżowych rad naturalnym miejscem są sale udostępnione przez urząd lub instytucję miejską.

Ustalcie **podział zadań i ról na czas przygotowań oraz samego wydarzenia**. W trakcie wszystko dzieje się szybko, dlatego każdy powinien wiedzieć, gdzie i kiedy ma być oraz jakie ma zadania. Warto mieć więcej osób wspierających, ponieważ zawsze pojawiają się nieprzewidziane sytuacje. Do głównych zadań należą: prowadzenie punktu rejestracji i informacji (wydawanie materiałów, zbieranie podpisów); przygotowanie sal (ustawienie krzesel i stołów, podłączenie sprzętu); kontakt i wsparcie ekspertów oraz prelegentów; kierowanie ruchem uczestników w kluczowych momentach, np. przejścia do sal warsztatowych; dokumentowanie wydarzenia poprzez zdjęcia i nagrania.

Kolejnym krokiem jest **potwierdzanie udziału ekspertów i osób prowadzących** - szczególnie tych, które mają zapewnić realizację głównych elementów programu. Warto zrobić to z co najmniej trzymiesięcznym wyprzedzeniem, ponieważ ich kalendarze szybko się zapełniają. Dzięki temu macie pewność, że zaplanowane aktywności się odbędą i możecie przejść do kolejnych etapów organizacji.

Gdy macie potwierdzone główne elementy programu i kluczowe osoby, dopracujcie harmonogram. Ustalcie godzinę rozpoczęcia, czas trwania poszczególnych części oraz godziny obiadu. Jeśli wydarzenie jest jednodniowe i trwa kilka godzin, optymalnie zaplanować obiad na sam koniec – zwiększa to szansę, że uczestnicy zostaną do końca.

Przygotujcie również informacje prasowe oraz komunikaty do mediów społecznościowych – przed wydarzeniem, w jego trakcie i po jego zakończeniu.

Na tym etapie możecie rozpocząć **komunikację i rekrutację uczestników**. Równolegle zadbajcie o catering. Minimum to podstawowy serwis kawowy.

4. Podsumowanie wydarzenia.

Na koniec **pamiętajcie o ewaluacji**. Przeprowadźcie ją zarówno w zespole organizującym wraz z opiekunem, jak i wśród uczestników. Opinie możecie zbierać poprzez aktywności w trakcie i na zakończenie wydarzenia oraz za pomocą ankiety ewaluacyjnej po jego zakończeniu.

Jak zastosować tę praktykę we współpracy na poziomie metropolii?

Tego typu spotkanie może służyć rozpoczęciu współpracy pomiędzy młodzieżowymi radami z terenu metropolii, jeśli do tej pory taka współpraca nie była nawiązywana lub istniała jedynie okazjonalnie. W takiej sytuacji cały program spotkania młodzieżowych rad może prowadzić do celu jakim byłoby wypracowanie konkretnych pomysłów na wspólne działania, porozmawianie o obszarach współpracy.

Jeśli współpraca i kontakt pomiędzy młodzieżowymi radami już istnieje, samo spotkanie może być realizowane jako projekt współpracy - wymaga to więcej pracy i koordynacji pomiędzy osobami z różnych miejscowości, ale pozwala jednocześnie na poznanie się poprzez działanie.

Kontakt bezpośredni młodych ludzi z różnych miejscowości na terenie metropolii pozwala nawiązać relacje i zbudować zaufanie, które jest warunkiem koniecznym kontynuowania jakiegokolwiek współpracy w przyszłości.

2. Badanie potrzeb młodzieży jako element tworzenia strategii rozwoju metropolii

Dobra praktyka!

Zrobili to:

1. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia

<https://metropoliaqzm.pl/mlodzi/>

Na czym polega ta praktyka?

Badania potrzeb młodzieży z 2021 roku (osoby w wieku 16-25 lat) z rejonu Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, przeprowadzone przy wsparciu Uniwersytetu Śląskiego. Badanie objęło ponad 500 młodych osób, przeprowadzono 10 warsztatów tematycznych oraz badanie ankietowe. [Raport](#) stanowił wkład do „Strategii Rozwoju GZM do 2027 r., z perspektywą do 2035 r.”. Dzięki przeprowadzeniu rzetelnego badania potrzeb, strategia rozwoju oparta jest o wiedzę o aktualnej sytuacji i wyzwaniach przed jakimi stają młodzi ludzie.

Tego typu diagnoza może być również punktem wyjścia do planowania wspólnych działań na poziomie metropolii, tworzenia uzasadnień projektów i wniosków grantowych.

Kluczowe wnioski z badania - jak włączyć młodzież w działania na poziomie metropolii?

Jednym z obszarów objętych badaniem było włączanie młodych ludzi w działania na poziomie metropolii, podejmowanie decyzji, inne działania mające wpływać na otoczenie, pozwalać na rozwiązywanie problemów. Obecne zadowolenie badanych z poziomu swojego wpływu na środowisko lokalne jest średnie. Główne bariery we włączeniu się młodych w działania to brak wiedzy o narzędziach i sposobach partycypacji, niepoważne traktowanie głosu młodych przez dorosłych, pozorność wielu działań konsultacyjnych i partycypacyjnych. Osoby biorące udział w badaniach zwracały uwagę na następujące cechy dobrego działania wzmacniającego ich partycypację na poziomie metropolii¹:

- stworzenie dostępnych dla młodzieży narzędzi konsultacji (online), aplikacji prostych w obsłudze a jednocześnie stałych (żeby móc utrwalić sposób korzystania z nich);
- unikanie działań pozornych, stawiających młodych w roli ozdobnika, bez realnej gotowości do uwzględnienia ich zdania w poważnych decyzjach;
- tworzenie tematycznych młodzieżowych grup eksperckich ;
- konsultacje bezpośrednie z młodzieżą z wykorzystaniem narzędzi online;
- organizowanie lokalnych debat tematycznych na tematy ważne dla młodych ludzi;
- prowadzenie przez młodych kampanii informacyjnych skierowanych do swoich rówieśników o możliwościach partycypacji, włączania się w podejmowanie decyzji;

¹ Młodzi robią Metropolię, Dobosz D. i in., Katowice 2021, s. 11-59.

- kluczowe dla młodych obszary w które chcą być włączani to: kultura, edukacja, zdrowie (w szczególności psychiczne), ochrona środowiska i działania na jego rzecz;

Jak przygotować badanie potrzeb młodzieży krok po kroku?

1. Identyfikacja zasobów.

Zasoby ludzkie i finansowe decydują o tym, na jak rozbudowane badanie będziemy mogli sobie pozwolić. Optymalnie, jeśli budżet pozwala na zaangażowanie profesjonalnych badaczy - jednak jest to spory koszt. Jednak również z mniejszym budżetem możemy przygotować i przeprowadzić badanie, które dostarczy cennych i rzetelnych informacji - o ile możemy liczyć na wolontariackie zaangażowanie np. przedstawicieli młodzieżowych rad z terenu metropolii.

Nawet jeśli całe badanie nie jest prowadzone przez profesjonalny zespół, dobrze zapewnić środki na wynagrodzenie eksperta odpowiedzialnego za przygotowanie narzędzi badawczych i sposobu przeprowadzenia badania - ponieważ rzetelne narzędzia są podstawowym czynnikiem sukcesu.

2. Zapoznanie się z już istniejącymi badaniami.

Tematyka młodzieży i jej potrzeb jest często poruszana i wiele informacji już zostało pozyskanych. Tzw. desk research czyli analiza danych zastanych pozwala na zidentyfikowanie tego, co już wiadomo, oraz jakie są luki w istniejącej wiedzy. Taka analiza pozwala nam również sprawdzić, jakiego rodzaju pytania i metody badań były wykorzystywane przy interesujących nas tematach - możemy np. zadać analogiczne pytania młodzieży z interesującego nas obszaru i porównać z wynikami badań ogólnopolskich.

Z jakimi badaniami warto się zapoznać?

- [Diagnoza młodzieży 2026](#) - raport przedstawia zestawienie informacji pozyskanych w różnych badaniach w jednej spójnej narracji o głównych potrzebach i wyzwaniach młodzieży w 2026 roku.
- [Stan młodych 2025](#) - badanie Fundacji ważne sprawy odnoszące się do postrzegania przez młodych różnych aspektów życia społeczno-politycznego [m.in.](#) social mediów, relacji, zaangażowania obywatelskiego, gospodarki, polityki.
- [CBOS.pl](#) - na stronie CBOS wpisując słowa kluczowe takie jak "młodzież" możemy znaleźć różne badania prowadzone przez tę instytucję na przestrzeni ostatnich

kilkunastu lat. CBOS niektóre tematy badań powtarza w odstępie kilkuletnim, dzięki czemu możliwe jest analizowanie trendów i zmian.

- Lokalne badania potrzeb i sytuacji młodzieży prowadzone np. przez urzędy miast lub organizacje społeczne działające na terenie Waszej metropolii .

3. Określenie głównych pytań badawczych.

Jeśli wiecie już, co wynika z dostępnych badań, możecie zastanowić się nad tym, jakich informacji Wam brakuje - ten krok polega na sformułowaniu tzw. pytań badawczych, czyli głównych pytań, na które będziecie starali się odpowiedzieć w swoim badaniu. UWAGA: pytania badawcze nie są pytaniami, na które odpowiadają bezpośrednio osoby badane np. a wywiadach czy ankietach.

Jedno badanie może odpowiadać na kilka-kilkanaście pytań badawczych, jeśli dysponujecie ograniczonymi zasobami sugerujemy ograniczyć się do 3-5 głównych pytań badawczych.

Przykładowe pytania badawcze dotyczące młodzieży:

- w jaki sposób młodzież z terenu metropolii spędza wolny czas?
- jakie są główne wyzwania dla młodzieży z terenu metropolii związane z transportem i dojazdami?
- jakie są obawy młodych ludzi związane z wchodzeniem w dorosłość?
- jakie są mocne a jakie słabe strony życia w metropolii zdaniem młodych ludzi?

Jak widać z powyższych przykładów pytanie badawcze powinno dotyczyć szerokiego obszaru tematycznego, raczej mieć formę otwartą i pozwalać na odpowiedzenie na nie z pomocą różnych szczegółowych narzędzi.

Główne pytania badawcze możecie wypracować wspólnie w zespole organizującym badania - np. w trakcie wspólnych warsztatów, na których zastanowicie się, jakie obszary tematyczne najbardziej Was interesują.

4. Wybór metod i narzędzi badawczych.

Kolejnym krokiem jest wybór metod i przygotowanie konkretnych narzędzi badawczych za pomocą których będziecie odpowiadali na pytania badawcze.

Pytanie badawcze	Metoda badawcza	Narzędzie badawcze	Konkretne pytania
Jakie są główne wyzwania młodych związane z transportem i dojazdami na terenie metropolii?	Ankieta	Kwestionariusz ankiety	Np. Wskaż z jakich środków transportu korzystasz dojeżdżając do szkoły.
	Obserwacja na terenie głównych punktów przesiadkowych	Karta obserwacji	Np. Poziom zapętnienia pociągów przyjeżdżających na dworzec w godzinach przed rozpoczęciem nauki szkolnej

Najczęściej pojawiającym się narzędziem badawczym jest ankieta - ku jej pozornej łatwości w przygotowaniu i przeprowadzeniu. Należy jednak pamiętać, że dobre sformułowanie pytań ankietowych nie jest wcale takie proste i dobrze tu skorzystać ze wsparcia eksperta. Niedoświadczone osoby przygotowując ankietę mogą popełnić wiele błędów np. zadając pytania sugerujące odpowiedź, nieprecyzyjne, niezrozumiałe dla osób badanych lub też trudne w policzeniu i prezentacji wyników.

Ankiety obarczone są również dużym błędem - ryzyko nieuważnego wypełniania, robienia sobie żartów i inne są bardzo wysokie.

Dlatego dobrze uzupełniać ankietę o inne narzędzia - takie jak wywiady indywidualne (z ekspertami, przedstawicielami różnych grupy) i grupowe, warsztaty, dyskusje, oraz metody kreatywne.

Ciekawe pomysły na nietypowe narzędzia badawcze, które same w sobie mogą być wartościowym działaniem znajdziecie na stronie: <https://pomysly.e.org.pl/>.

5. Przeprowadzenie badania.

W prowadzenie badania np. realizację ankiet, wywiadów i innych narzędzi, mogą być włączone młodzieżowe rady lub inne grupy młodzieżowe, organizacje społeczne z terenu metropolii. Dzięki temu łatwiejsze będzie dotarcie do młodych z każdego zakątka metropolii, znacznie odejmuje to również pracy zespołowi badawczemu.

6. Analiza i podsumowanie wyników.

Ten etap polega na zebraniu wszystkich danych uzyskanych w trakcie badania i ich analizie. W przypadku danych liczbowych - np. odpowiedzi na pytania zamknięte ankiety - analiza dokonuje się w arkuszu kalkulacyjnym lub odpowiednim narzędziu statystycznym, które przygotowuje interesujące nas wykresy.

Analiza odpowiedzi uzyskanych w wywiadach, obserwacji czy metodach warsztatowych wymaga zapoznania się z całością materiału i wyłuskanie z niego powtarzających się cytatów, wypowiedzi, wątków.

Podsumowanie wyników i wypracowanie wniosków oraz rekomendacji może odbyć się w formie spotkania lub warsztatu zespołu badawczego. Ważne, żeby przedstawiciele grup i instytucji zainteresowanych mieli możliwość dodać swój głos i mieć wpływ na ostateczny kształt wniosków i rekomendacji z badania.

7. Wdrożenie pomysłów i rekomendacji.

Badanie, z którego nic nie wynika na poziomie realnych działań traci wiele ze swojej użyteczności. Dlatego formułując rekomendacje wynikające z badania, autorzy raportu powinni od razu wskazywać instytucje odpowiedzialne za ich wdrożenie. Dzięki temu adresaci będą mieli jasność, które rekomendacje się do nich odnoszą. W przypadku badań młodzieży na poziomie metropolii ważne jest, żeby przynajmniej część rekomendacji była możliwa do wdrożenia przez samą młodzież - rady młodzieżowe lub inne grupy aktywnej młodzieży. Dzięki temu badanie będzie realnym wsparciem dla tych grup w wypracowaniu pomysłów na swoje działania a także może służyć jako wiarygodne uzasadnienie np. w przypadku składania wniosków grantowych.

Jak można zastosować tę praktykę na poziomie metropolii?

Solidna diagnoza potrzeb młodzieży z obszaru metropolii może i powinna być pierwszym krokiem do planowania wszelkich działań współpracy. Dzięki diagnozie wiemy, jakie wyzwania są dla młodzieży najistotniejsze, czym powinniśmy zająć się w pierwszej kolejności a także jakie korzyści widzi młodzież z zaangażowania się w działania współpracy - w jaki sposób możemy ją zachęcić do włączenia się i udziału w planowanych działaniach.

Przeprowadzenie diagnozy samo w sobie może być również działaniem realizowanym we współpracy - np. przez młodzieżowe rady z terenu metropolii. Poszczególne rady mogą realizować wybrane elementy badania - np. przeprowadzenie warsztatów, debat lub ankiet z młodzieżą ze swojej gminy lub miejscowości a ich przedstawiciele wspólnie mogą analizować wyniki i wypracowywać wnioski i rekomendacje. Dzięki takiej organizacji badania, wszystkie rady z terenu metropolii będą zaangażowane zarówno w samo przeprowadzenie diagnozy potrzeb jak i późniejszych działań, które będą z niej wynikały.

3. Atrakcyjne narzędzia dla młodzieży pokazujące w jaki sposób może działać partycypacja, rada młodzieżowa czy inne obszary dotyczące edukacji obywatelskiej

Dobra praktyka!

Zrobili to:

1. Democracy Fitness

<https://demokratifitness.dk/en/the-10-muscles-of-democracy/>

Jak działa praktyka?

Program Democracy Fitness, przedstawia kompetencje obywatelskie jako zestaw umiejętności możliwych do trenowania – tzw. „mięśnie demokracji”. Program zakłada, że demokracja rozwija się poprzez praktykowanie takich kompetencji jak aktywne słuchanie, empatia, umiejętność prowadzenia sporu czy poszukiwanie kompromisu. Do każdego z mięśni zostały opracowane ćwiczenia - krótkie aktywności, które można przeprowadzić z młodzieżą.

Metafora „mięśni demokracji” może stanowić inspirację do projektowania działań edukacyjnych skierowanych do młodzieży, ponieważ w prosty i atrakcyjny sposób pokazuje, że uczestnictwo obywatelskie jest zestawem kompetencji, które można rozwijać poprzez doświadczenie i działanie.

Proste infografiki jako narzędzie edukacji obywatelskiej

Zamiast rozbudowanych opisów i skomplikowanych instrukcji dotyczących edukacji obywatelskiej, coraz częściej wykorzystywane są proste, wizualne formy przekazu, takie jak infografiki czy plakaty.

Przykład:

infografiki wypracowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej

<https://biblioteka.ceo.org.pl/plakat-do-powieszenia-w-szkole-z-dzialaniami-obywatelskimi/>

Jak działa praktyka?

Przykład plakatu prezentującego różne formy działań obywatelskich możliwych do realizacji przez młodych. Pokazuje on w przystępny sposób, jak można wdrażać 18 typów aktywności obywatelskiej ujętych w podstawie programowej przedmiotu edukacja obywatelska.

Dzięki takiej formie młodzież może szybko zrozumieć, jakie działania są możliwe, zobaczyć różnorodność form zaangażowania (od prostych po bardziej zaawansowane) oraz łatwiej zidentyfikować działania, które są dla nich dostępne i interesujące.

Korzyści i efekty zastosowania narzędzi, dlaczego warto po nie sięgnąć?

Prezentowanie zagadnień obywatelskich w przystępny atrakcyjny sposób, zaciekawia młodych, skupia ich zainteresowanie na tematach wydających się z pozoru jako trudne lub nieciekawe. Obecnie młodzi są w ciągłym odbieraniu bodźców, szybko tracą uwagę, tym bardziej potrzebują prostych i kreatywnych form. Edukacja obywatelska nie musi być poważna i nudna, można pokazywać tematy metaforą, w sposób lekki a nawet zabawny.

Jak zastosować praktyki w Metropolii?

Dostosowując przekaz do możliwości i sposobu komunikacji młodych osób, warto oprzeć go na prostym, zrozumiałym języku oraz atrakcyjnej formie wizualnej, która pokazuje konkretne kroki działania (np. „od pomysłu do zmiany”), wykorzystując uproszczone schematy i intuicyjne metafory.

Istotnym elementem jest przygotowanie pakietu gotowych materiałów komunikacyjnych, możliwych do wykorzystania przez gminy i Młodzieżowe Rady, w szczególności:

- krótkich infografik przedstawiających procesy krok po kroku,
- rolek i krótkich filmów (np. „jak działa rada w praktyce”),
- angażujących formatów, takich jak Q&A, quizy czy serie „czy wiesz, że...”.
- materiały graficzne powinny być zgodne z identyfikacją wizualną Związku/organizacji reprezentującej gminy w MOF, spójne używanie logotypu jest również elementem kształtowania tożsamości terytorialnej na poziomie Metropolii,

Tworzenie prostych materiałów które:

- przedstawiają „ścieżki działania” młodych (np. od pomysłu do inicjatywy),
- pokazują konkretne możliwości zaangażowania w danej gminie lub metropolii,
- upraszczają złożone procesy (np. działanie Młodzieżowej Rady, inicjatywy lokalnej, konsultacji).

Kluczowe jest, aby materiały te były projektowane z udziałem młodych osób lub w ścisłej konsultacji z nimi, co zwiększa ich autentyczność, trafność przekazu oraz szansę na realne dotarcie do odbiorców. Przekaz materiałów, powinien zawierać więcej wskazówek zapraszających do sprawczości, pokazujący wpływ niż pokazywać trudne sformułowania czy działania systemu.

4. Lokalna debata o edukacji i potrzebach młodych

Dobra praktyka!

Zrobili to:

1. Fundacja Civis Polonus

<https://civispolonus.org.pl/>

Fundacja Civis Polonus stworzyła portal, gdzie można znaleźć pigułkę wiedzy i wskazówki na temat powoływania i działalności młodzieżowych rad gmin/powiatów/miast, informacje o aktualnych wydarzeniach promujących i sieciujących środowisko, a także zaproszenia na szkolenia dla młodzieżowych radnych, opiekunów przedstawicieli samorządów lokalnych.

Na czym polega praktyka?²

Jedną z praktyk jest organizowanie przez Rady Młodzieżowe debat i narad klimatycznych organizowanych lokalnie w gminach. Odbywa się to według kilku prostych kroków, debata może być organizowana przez rady, ale również lokalne instytucje czy samorządy uczniowskie.

Korzyści i efekty zastosowania narzędzia, dlaczego warto po niego sięgnąć?

Lokalne debaty czy narady wokół ważnego dla młodych tematu, uczą ich w jaki sposób można prezentować swoje poglądy, jak prowadzić dialog, słuchać opinii innych. Umiejętność rozmowy jest obecnie szczególnie ważna, ze względu na zwiększającą się polaryzację wśród młodzieży. Ważnym elementem jest też walor edukacyjny, należy zadbać o to, żeby osoby uczestniczące poznały najważniejsze fakty na dany temat, mogły

² Na podstawie opisu: <https://www.mlodzielowarada.pl/post/metoda-audyt-klimatyczny-w-szkolach> dostęp:12.04.2026.

sięgnąć do podstawowej wiedzy. Ten element pokazuje jak ważne jest odnoszenie się do prawdziwych informacji, nie powielanie fake newsów w debacie publicznej. Efektem spotkania mogą być realne pomysły na zmiany lub poznanie potrzeb młodzieży, które można włączyć na poziom decyzji np. w gminie, czy proponowania inicjatyw skierowanych do młodzieży.

Etap 1: Przygotowanie (we współpracy z gminą)

- nawiązanie współpracy z urzędem i ustalenie zaangażowania przedstawicieli władz,
- określenie tematów narady (np. edukacja, klimat, potrzeby młodych) - najlepiej jeśli młodzi inicjują obszary tematyczne wybór eksperta lub partnera merytorycznego w zależności od tematu debaty,
- ustalenie ról (kto prowadzi, kto moderuje, kto podsumowuje).
- wyłonienie osoby moderującej - moderatorem/ką może być osoba, która nie jest ekspertem/tką w danym temacie, jej rolą jest pilnowanie czasu, przebiegu i zasad spotkania, taką rolę może przyjąć osoba dorosła, ale również można przygotować do niej młodą osobę,
- przygotowanie szczegółowego scenariusza spotkania.

Etap 2: Organizacja wydarzenia

- wybór daty i miejsca (przestrzeń dla ok. 40–50 osób),
- przygotowanie zaproszeń i promocja wydarzenia,
- zaproszenie uczestników - ważne, aby była reprezentacja młodych
- przygotowanie materiałów (flipcharty, kartki, markery, sprzęt techniczny)

Etap 3: Przebieg narady (ok. 3–4 godziny)

1. Otwarcie spotkania

- o przedstawienie organizatorów (np. Młodzieżowej Rady),
- o omówienie celu i zasad spotkania.

2. Wprowadzenie eksperckie

- o przedstawienie kluczowych wyzwań w danym obszarze (np. edukacja, klimat),
- o odniesienie do lokalnego kontekstu.

3. Diagnoza problemów (praca w grupach)

- o uczestnicy w podgrupach identyfikują najważniejsze problemy,
- o każdy problem zapisywany jest oddzielnie i następnie grupowany w kategorie.

4. Poszukiwanie rozwiązań

- praca metodą **World Café** (rotacyjne rozmowy przy stolikach)³,
- wypracowywanie możliwych działań i rekomendacji.

5. Podsumowanie

- zebranie wniosków i przedstawienie ich na forum,
- odniesienie się do nich przez przedstawicieli władz lokalnych.

6. Zamknięcie

- podziękowanie uczestnikom,
- informacja o dalszych krokach (np. wykorzystanie rekomendacji)

Etap 4: Działania po naradzie

- opracowanie i uporządkowanie wniosków,
- przekazanie rekomendacji do urzędu lub wykorzystanie ich przez Młodzieżową Radę,
- zaplanowanie dalszych działań (np. inicjatywy lokalnej, konsultacji, projektów młodzieżowych).

Jak zastosować praktykę we współpracy gmin?

Na poziomie Metropolii praktyka może być zastosowana jako stałe narzędzie zbierania opinii młodzieży i wypracowywania wspólnych rekomendacji. Debaty lub narady mogą odbywać się lokalnie w gminach np. będąc organizowane przez Radę Młodzieżową, ale tematyka może być wspólna dla kilku gmin. Ujednolicenie może dotyczyć również samego scenariusza, przebiegu spotkania, co sprzyja analizie wyników i wyłonieniu wspólnych rekomendacji. Debaty lokalne mogą być zakończone wspólnym wydarzeniem, podczas którego są prezentowane wnioski i przekładane na rekomendacje i czy pomysły młodzieży w całej Metropolii. Sama organizacja takiego procesu wymaga komunikacji ponadlokalnej i wspólnej inicjatywy co może przełożyć się na współpracę i kolejne działania między gminami.

³ Opis metody World Cafe: <https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/techniki/world-cafe/>
dostęp: 12.04.2026

IV. Narzędzia inicjujące i wzmacniające współpracę młodzieży na terenie metropolii

W tej części poradnik prezentujemy kilka narzędzi, które nauczyciele lub opiekunowie grup młodzieży mogą wykorzystać w swojej pracy. Wspólnym mianownikiem tych narzędzi jest współpraca i wypracowanie pomysłów na działania możliwe do zrealizowania przez młodzież na terenie metropolii. Wszystkie narzędzia wzmacniają również kompetencje społeczno-obywatelskie, są więc możliwe do wykorzystania jako narzędzia wspierające pracę nauczyciela przedmiotu edukacja obywatelska lub wiedza o społeczeństwie.

IV.1. Poziom szkolny

1. Mieszkamy i działamy w metropolii - scenariusz lekcji

Scenariusz jest przeznaczony dla osób pracujących z młodzieżą z terenu metropolii - opiekunów młodzieżowych rad lub nauczycieli, którzy chcą rozbudować wątek rozmowy o samorządzie terytorialnym i zwiększyć wiedzę uczniów o funkcjonowaniu na obszarze metropolii. Zajęcia mogą być wstępem do dalszych działań - np. planowania działania angażującego do współpracy inne rady lub szkoły z terenu metropolii.

Cele lekcji:

- uczniowie znają pojęcie obszaru metropolitalnego i miejskiego obszaru funkcjonalnego, wiedzą w jakiej metropolii mieszkają, jaki jest jej obszar;
- uczniowie wiedzą, jakie mają możliwości zaangażowania w działania społeczne na poziomie metropolii - zarówno indywidualnie jak i w grupie;

Grupa docelowa: uczniowie szkół ponadpodstawowych

Wskazówki odnośnie wdrożenia: Lekcja lub jej elementy może być wykorzystana samodzielnie lub jako uzupełnienie lekcji o samorządzie terytorialnym, społeczności lokalnej na lekcjach wiedzy o społeczeństwie lub edukacji obywatelskiej.

Scenariusz może być również wykorzystany przez opiekuna rady młodzieżowej lub innej grupy młodzieży w charakterze spotkania rozwijającego świadomość młodych ludzi w zakresie funkcjonowania w metropolii.

Czas trwania: 45 minut

Przebieg zajęć:

- 1. Spytaj uczniów o skojarzenia z terminem "metropolia". Spisz pojawiające się odpowiedzi na tablicy. Podsumuj - wskaż, jakiego rodzaju skojarzenia pojawiają się najczęściej.**

Powiedz, że najczęściej metropolia kojarzy się z dużym miastem, będącego głównym ośrodkiem gospodarczym, kulturalnym i edukacyjnym dla kraju lub regionu. Dzisiaj zajmijmy się tym znaczeniem tego słowa.

Zazwyczaj wokół głównego miasta na obszarze metropolii powstają strefy podmiejskie - administracyjnie stanowiące osobne miasta lub gminy, jednak bardzo silnie powiązane z głównym ośrodkiem, tworzące wspólnie z nim jeden obszar. Najczęściej powiązania mają charakter zarówno fizyczny (np. sieć drogowa, komunikacja publiczna) jak i niematerialny (jak wspólne doświadczenia historyczne, dziedzictwo kulturowe, tożsamość).

Powiedz, że w przypadku metropolii zazwyczaj główne miasto dominuje pod względem siły ekonomicznej, liczby ludności, zlokalizowanych instytucji kulturalnych, itp. jednocześnie miejscowości położone poza głównym ośrodkiem mają do zaoferowania wiele różnorodnych wartości niedostępnych centrum metropolii (np. często większy procent młodych mieszkańców, dostęp do terenów zielonych, rekreacyjnych). Wymiana tych potencjałów możliwa jest jeśli znamy narzędzia do korzystania z tego co daje metropolia oraz podejmowania współpracy.

- 2. Podaj definicję obszaru metropolitalnego i MOF (zapisz na tablicy lub pokaż na prezentacji):**

Obszar metropolitalny lub Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) - zespół miejski powiązany ze sobą społeczno-gospodarczo. Zazwyczaj składa się z głównego ośrodka miejskiego i obszarów podmiejskich.

miasto wraz z jego strefą zewnętrzną, która poprzez gęstą sieć powiązań tworzy z miastem funkcjonalnie "jeden organizm" – intensywnych powiązań i relacji. (Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030)

Spytaj młodzież, czy wiedzą w ramach jakiego obszaru metropolitalnego mieszkają. Jeśli nie jest to dla nich jasne - nazwij ten obszar.

Wyświetl lub pokaż mapę obszaru funkcjonalnego Waszej metropolii, powiedz jakie miasta i gminy do niego należą. Spytaj uczniów, w jakich miejscowościach na obszarze metropolii oni sami mieszkają. Jeśli masz więcej czasu - możesz poprosić uczniów o oznaczenie swojego miejsca zamieszkania na mapie - online lub papierowej, dzięki czemu zobaczycie w jaki sposób osoby z danej klasy są rozrzucone na jej obszarze.

3. Zalety i wyzwania życia na obszarze metropolitalnym.

Zaproś młodzież do pracy w małych grupach (3-4 osobowe). W grupach mają za zadanie porozmawiać i wspólnie wypisać:

- zalety, dobre strony życia w Waszej metropolii dla młodzieży
- wyzwania i trudności związane z życiem w metropolii.

Podpowiedz grupom, żeby brały pod uwagę różne aspekty życia: transport, edukację, pracę, czas wolny i rozrywkę, zdrowie, itp. Pytania wiodące i odpowiedzi związane z różnymi obszarami życia możesz wypisać na tablicy lub flipczarcie.

Daj grupom ok. 8-10 minut na pracę, następnie podsumujcie na forum. Spisuj zalety i wyzwania na jednej tablicy, z zaznaczeniem które z nich powtarzają się najczęściej.

Porozmawiajcie chwilę o głównych i powtarzających się w grupach zaletach i wyzwaniach. Z czego one wynikają, w jakim stopniu są one ważne dla młodzieży i decydują o ich odbiorze życia w waszej metropolii?

4. Jak możemy sobie radzić z wyzwaniami?

Ostatnim krokiem jest wspólna refleksja nad tym, na które wyzwania możemy mieć wpływ - i jakie narzędzia mogą nam w tym pomóc.

Przydziel każdej grupie jedno z wyzwań (od najczęściej się powtarzających). Zadaniem grupy jest wypracowanie pomysłów na to: **W jaki sposób młodzi ludzie mogą mieć wpływ//poradzić sobie z tym wyzwaniem poprzez wspólne działania?**

Nakieruj grupy na myślenie o różnych istniejących na poziomie metropolii narzędziach.

Po etapie pracy grupowej zbierz pomysły z każdej grupy i spisz na tablicy - narzędzia współpracy i zmiany, jakimi dysponuje młodzież w metropolii.

Zadbaj o to, żeby pojawiły się główne narzędzia, takie jak: rady młodzieżowe, współpraca samorządów uczniowskich, budżety obywatelskie, mini-dotacje i inicjatywa obywatelska, konsultacje społeczne, zaangażowanie w działania organizacji społecznych, udział w spotkaniach organów samorządu, petycje i wnioski, protesty.

5. Podsumowanie

Powiedz, że życie na obszarze metropolii wiąże się z różnymi wyzwaniami, jednocześnie to, że jest to duży organizm, na którego terenie funkcjonują różne instytucje i narzędzia pozwala mieszkańcom wywierać wpływ na jego funkcjonowanie. Znacznie łatwiej ten wpływ wywierać działając wspólnie i we współpracy - dlatego jeśli podejmujemy działanie szukajmy sojuszników w naszym otoczeniu.

2. Międzyszkolne debaty i dyskusje o potrzebach młodzieży

Potrzeba wspólnych dyskusji i debat na ważne dla siebie tematy jest bardzo często wskazywana przez młodzież jako ważna dla siebie. Jednocześnie brakuje czasu na takie dyskusje w ramach regularnych zajęć szkolnych. Debata może być świetnym pomysłem na działanie realizowane we współpracy - np. pomiędzy samorządami uczniowskimi lub młodzieżowymi radami czy innymi organizacjami społecznymi z terenu metropolii. Formuła dyskusji pozwala na spotkanie się i poznanie osób z różnych miejscowości, a jednocześnie temat debaty może mieć charakter diagnostyczny (zebranie informacji o potrzebach młodych) lub też wyrażać głos w istotnej dla młodych sprawie - lokalnie lub szerzej.

Cel narzędzia:

- spotkanie młodzieży z różnych szkół z terenu metropolii, wymiana doświadczeń i informacji
- nauka wyrażania swojego zdania i prowadzenia dyskusji z szacunkiem dla osób mających inne zdanie (realizacja praktycznych elementów podstawy programowej - m.in . przedmiotu edukacja obywatelska, ale również wiedza o społeczeństwie)
- zebranie informacji o potrzebach i pomysłach młodych ludzi w wybranym obszarze tematycznym
- inicjacja współpracy pomiędzy samorządami uczniowskimi z różnych szkół

Jak przygotować i przeprowadzić krok po kroku?

1. Znalezienie samorządów uczniowskich chętnych do współpracy.

Najłatwiej odezwać się do szkół w pobliskich miejscowościach lub gminach - łatwiej będzie Wam później zorganizować logistykę debaty, ale również najłatwiej jest utrzymać współpracę pomiędzy szkołami położonymi w niedalekiej odległości.

Jeśli to Wasze pierwsze międzyszkolne działanie, zebranie 3-4 szkół chętnych do udziału będzie wystarczające. Im więcej współpracujących szkół tym większy poziom trudności i złożoności zadania, dlatego rekomendujemy zacząć od niewielkiej grupy szkół. Dobrze zwrócić się do tych samorządów, z którymi już kiedyś mieliście pozytywne doświadczenia współpracy lub też z innych źródeł wiecie, że działają prężnie.

Każdy samorząd uczniowski włączony w organizację deleguje 1-2 osoby do zespołu organizującego debatę, który będzie odpowiedzialny za przeprowadzenie kolejnych kroków. Jeden z opiekunów-nauczycieli powinien zostać osobą odpowiedzialną za wsparcie młodzieżowego zespołu (optymalnie nauczyciel ze szkoły, w której będzie odbywać się debata ze względu na kwestie organizacyjne).

2. Wybór miejsca i czasu.

Jedna z zaangażowanych szkół powinna zostać gospodarzem debaty, który udostępni salę i sprzęt potrzebny do jej przeprowadzenia. W przypadku szkół naturalnym miejscem jest aula (szczególnie jeśli planujemy debatę plenarną lub panelową z dużą liczbą publiczności) lub sala klasowa (jeśli planujemy bardziej kameralną dyskusję).

3. Ustalenie tematu debaty.

Międzyszkolna debata może być jednym z narzędzi zbierania informacji o potrzebach młodych ludzi (patrz dobra praktyka nr 2 z tej publikacji) lub też dotyczyć tematu istotnego dla młodzieży z poziomu lokalnego lub ponadlokalnego.

Jakie cechy ma dobry temat debaty międzyszkolnej?

- jest aktualny, ciekawy i ważny dla młodzieży - dlatego wcześniej poszczególne samorzady mogą w swoich szkołach sprawdzić, jakie obszary są najciekawsze dla uczniów ich szkół;

- nie jest zbyt specjalistyczny, wymagający eksperckiej wiedzy - ponieważ takie tematy wykluczają większość osób z merytorycznej dyskusji;
- nie jest zbyt ogólny - dzięki czemu debata nie grzęźnie w niezliczonej liczbie wątków i dygresji (zamiast: czego potrzebuje młodzież? lepiej skupić się na jednym obszarze np. jakiej szkoły potrzebuje młodzież? miasto/metropolia marzeń)
- sformułowany jest w formie otwartej (raczej nie zaczyna się od "czy..", na pytanie lub stwierdzenie zawarte w tytule możemy udzielić rozbudowanej odpowiedzi)
- angażuje, zaciekawia i pozwala wyrazić przeciwną opinię ale nie jest za bardzo kontrowersyjny lub polaryzujący (szczególnie jeśli to wasza pierwsza debata radzimy unikać tematów światopoglądowych lub mocno związanych z podziałami politycznymi, ze względu na to, że takie tematy budzą silne emocje)

4. Wybór formy debaty.

Rodzajów debat i dyskusji jest wiele (np. debata oksfordzka, debata panelowa, dialog). Z kilkoma przykładowymi możesz zapoznać się [w tym materiale](#).

Główna różnica dotyczy tego, czy organizujemy debaty typu "za i przeciw" (w której temat sformułowany jest w formie tezy, z którą można się zgadzać lub być przeciwko np. Zakaz telefonów w szkole przynosi więcej szkody niż pożytku) lub też debatę w której temat jest otwarty np. Telefony w szkole - jak uregulować sposób korzystania z nich.

Drugim ważnym aspektem jest to, ile osób może wziąć aktywny udział w danym formacie dyskusji - np. debata panelowa zakłada aktywny udział kilku panelistów, reszta osób słucha dyskusji głównie biernie, z ograniczoną możliwością zadawania pytań lub komentowania wypowiedzi panelistów. Z kolei formaty takie jak dyskusja plenarna lub dialog zakładają równy udział wszystkich uczestników. Wybór formy decyduje o tym, ile osób aktywnie zaangażuje się w dyskusję, ma również wpływ na poziom trudności w przygotowaniu i prowadzeniu dyskusji (formy otwarte wymagają bardziej doświadczonych moderatorów).

UWAGA: nawet w przypadku dyskusji panelowej można zastosować warsztatowe metody aktywne (np. pracę w grupach, rozmowy w parach), żeby zwiększyć stopień zaangażowania osób biorących udział jako publiczność.

5. Wybór prowadzącego oraz ekspertów, panelistów.

Niezależnie od wybranej formy konieczny jest prowadzący - moderator lub facylitator dyskusji. Dobrze, jeśli będzie to osoba doświadczona - od niej naprawdę dużo zależy. Powinna to być osoba, która sama brała udział i współorganizowała już różne wydarzenia oparte na dialogu lub wymianie pomiędzy uczestnikami, jeśli macie możliwości budżetowe - profesjonalny moderator. Do wsparcia takiej osoby można przydzielić osoby mniej doświadczone, żeby uczyły się poprzez praktykę i w kolejnych debatach mogły same przyjąć taką odpowiedzialność na siebie.

6. Zaproszenie uczestników.

Zaangażowane szkoły rozpowszechniają informacje wśród uczniów szkoły, zbierając zainteresowanych. W zależności od wybranego formatu debaty i możliwości lokalowych każda szkoła deleguje od kilku do kilkudziesięciu uczestników, zapewnia im opiekę podczas przejazdu na miejsce debaty i z powrotem.

7. Przygotowanie harmonogramu debaty.

Moderator lub prowadzący odpowiada za zaproponowanie programu ze wskazaniem głównych elementów - w odniesieniu do ram czasowych, jakimi dysponujemy. Jeśli planujecie różnorodne metody i zmienność form pracy (np. pracę w grupach) jedna debata może trwać 2-3 godziny. Jeśli myślicie o jednej formie, szczególnie tych mniej angażujących (np. panelowa) to maksymalny czas trwania to ok. 1,5 godziny.

8. Przeprowadzenie debaty.

9. Podsumowanie debaty i wdrożenie pomysłów.

Już na etapie planowania warto pomyśleć o tym, w jaki sposób główne myśli czy wnioski z debaty będą utrwalone - czy będzie osoba odpowiedzialna za notatkę (pisemną lub wizualną) czy też sami uczestnicy w trakcie debaty będą główne wnioski spisywali (indywidualnie lub w grupach) w jednym miejscu (np. na flipczartach lub poprzez narzędzia online).

Ważne, żeby te wnioski w jakiś sposób zostały zebrane i przekazane w zbiorczej formie - przede wszystkim samym uczestnikom, ale również przedstawicielom osób i instytucji odpowiedzialnych za sprawy, których dotyczyła dyskusja (władze samorządów uczniowskich, młodzieżowe rady, dyrekcje szkół, władze lokalne, organizacje społeczne).

Dobrze, jeśli dyskusja jest moderowana w taki sposób, żeby przynajmniej część wniosków i pomysłów była możliwa do wdrożenia przez samą młodzież - samorządy uczniowskie lub inne grupy młodzieży zaangażowane w debatę, żeby naturalnym krokiem po przeprowadzeniu debaty było wspólne spotkanie młodych ludzi i zaplanowanie, co z tych wniosków jest możliwe do zrealizowania i jak możemy się za to zabrać!

Warto również pamiętać o ewaluacji - zebraniu wrażeń i opinii od uczestników dyskusji, przedyskutowanie ich i spisanie z myślą o kolejnych organizowanych dyskusjach.

IV.2. Poziom pozaszkolny

1. Inicjatywa lokalna jako narzędzie współpracy młodzieży na poziomie metropolii

CEL:

Inicjatywa lokalna to forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej. Głównym celem narzędzia jest budowanie zaangażowania młodych i pokazanie, że zmiana w otoczeniu może polegać na wspólnym działaniu. W kontekście metropolitalnym celem jest dodatkowo zacieranie barier między gminami poprzez realizację projektów na ich stykach. Inicjatywa może być pierwszym doświadczeniem nawet małego działania obywatelskiego realizowanego przez młodzież.

Art. 19b ust. 1 W ramach inicjatywy lokalnej mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego bezpośrednio, bądź za pośrednictwem organizacji pozarządowych, lub podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 mogą złożyć wniosek o realizację zadania publicznego do jednostki samorządu terytorialnego, na terenie której mają miejsce zamieszkania lub siedzibę.

Jak to może przebiegać krok po kroku?

Krok 1: Diagnoza i pomysł (Inicjatywa)

Młodzież identyfikuje konkretną potrzebę w swojej okolicy. W kontekście metropolitalnym może to być np. odnowienie zapomnianego przystanku na granicy dwóch gmin lub uporządkowanie wspólnego terenu rekreacyjnego nad rzeką przepływającą przez obie miejscowości. Warto sprawdzić czy pomysł mieści się w katalogu zadań gminy, np.

infrastruktura i otoczenie np: budowa lub remonty dróg, chodników, a także odnawianie budynków i obiektów małej architektury (np. altany, ławki, murale, skateparki), edukacja i kultura: organizacja warsztatów, wydarzeń kulturalnych, pielęgnowanie tradycji, ochrona zabytków oraz działania na rzecz edukacji i wychowania. Kolejny przykład to sport i turystyka: wspieranie kultury fizycznej (np. turnieje, remont boiska) oraz krajoznawstwa (np. wytyczanie szlaków rowerowych), ekologia: ochrona przyrody, sadzenie zieleni, dbanie o zwierzęta i ekologię. Także działalność charytatywna, promocja wolontariatu oraz budowanie świadomości obywatelskiej i wspieranie mniejszości.

W jaki sposób można dokonać diagnozy potrzeb? Może to być proste narzędzie np. szybka ankieta dla młodzieży, spacer badawczy po okolicy z obserwacją miejsc które mogą wymagać zmiany, wywiady z mieszkańcami i młodymi. Na tej podstawie określamy główne wyzwanie/problem którym chcemy się zająć.

Krok 2: Konsultacje i znalezienie sojuszników

Na tym etapie warto, aby młodzież miała wsparcie dorosłych, którzy będą dla nich pomocą w przygotowaniu wniosku i przeprowadzeniu przez formalności. Tym bardziej, że wniosek może złożyć osoba pełnoletnia lub instytucja. Warto, też zorientować się jak wyglądają kwestie formalne w gminie, jaki formularz jest wymagany, jaki jest nabór wniosków (np. ciągły, do wyczerpania puli środków).

Krok 3: Opracowanie pomysłu

Tutaj zadajemy sobie pytanie co dokładnie chcemy zrobić, na czym polega pomysł?
A następnie określamy:

- wkład grupy: jakiego typu prace może wykonać? Ile to będzie trwało? ile osób będzie zaangażowanych?
- wkład rzeczowy: czy organizacja z którą współpracujemy albo sama grupa posiada materiały, które mogą być wykorzystane do realizacji inicjatywy?
- czego potrzebujemy od urzędu np. zakupu usług lub/i materiałów niezbędnych do realizacji zadania; użyczyć przestrzeni lub sprzętu.

Należy pamiętać, że nie możemy wnioskować o konkretne kwoty, tylko o zakup materiałów, użyczenie przestrzeni, sprzętu, jednocześnie atutem jest fakt, że wykupuje dla wolontariuszy ubezpieczenie NW.

Krok 4: Złożenie wniosku i kwestie formalne

Wniosek można złożyć w formie listu, ale warto sprawdzić czy urząd ma przygotowany gotowy formularz, zwykle znajdziemy w nim opis inicjatywy, uzasadnienie jak wpłynie na społeczność lokalną, termin realizacji, szacowany wkład pracy i rzeczowy w realizację zadania publicznego po stronie społecznej oraz szacowany finansowy lub rzeczowy wkład w realizację zadania publicznego po stronie urzędu.

Wniosek o realizację inicjatywy lokalnej jest rozpatrywany w trybie określonym przez Kodeks postępowania administracyjnego. Oznacza to, że odpowiedź na wniosek powinniśmy nie później niż w ciągu 30 dni od jego wpłynięcia do urzędu (w sprawach skomplikowanych do 60 dni). W przypadku, gdy wniosek jest niekompletny lub wymaga uzupełnienia, zostaniemy poproszeni o stosowne uzupełnienia. Należy ich dokonać w ciągu 7 dni od otrzymania zawiadomienia.

Przykład w jaki sposób jak przebiega złożenie wniosku w Urzędzie Miasta Kraków:

<https://www.bip.krakow.pl/uslugi/DK-1>

Krok 5: Realizacja inicjatywy lokalnej

Po pozytywnym rozpatrzeniu wniosku następuje etap faktycznego działania. Na tym etapie następuje:

- Podpisanie umowy: Przed przystąpieniem do prac gmina podpisuje z grupą inicjatywną (lub organizacją ich wspierającą) umowę o realizację inicjatywy lokalnej. Określa ona harmonogram, zasady bezpieczeństwa i wzajemne zobowiązania.
- Dostarczenie zasobów: Urząd kupuje zadeklarowane materiały (np. farby, sadzonki, deski) lub wynajmuje sprzęt.
- Akcja społeczna: Młodzież wykonuje zaplanowaną pracę (wkład społeczny). To moment integracji, w którym młodzi ludzie realnie zmieniają swoje otoczenie.
- Protokół końcowy: Po zakończeniu prac sporządza się krótki protokół odbioru. Nie ma tu skomplikowanych faktur po stronie młodzieży, gmina rozlicza swoje zakupy, a młodzież potwierdza wykonanie swojej części pracy.
- Świątowanie i promocja: Ważnym etapem dla młodych jest pokazanie efektów w mediach społecznościowych i oznaczenie miejsca (np. tabliczka: "Zrealizowano w ramach inicjatywy lokalnej przez młodzież z gmin X i Y").

Młodzieżowe Rady, mogą pełnić rolę doradczą i wspierającą. Pomagają rówieśnikom napisać wniosek, tłumaczą "urzędowy język" na zrozumiały dla młodych oraz lobbują w radzie gminy o większą pulę środków na inicjatywy. Natomiast szkoły mogą być inkubatorami pomysłów, wspierać przy przeprowadzaniu diagnozy lokalnej, ale też użyczyć przestrzeni na spotkania grupy roboczej, użyczyć sprzętu. Przy tych działaniach również samorządy uczniowskie znajdą coś dla siebie, mają dużą siłę dotarcia do rówieśników i zapraszania ich do podejmowania działań.

Wskazówki wdrożenia:

1. W celu nawiązywanie współpracy międzygminnej, w kryteriach oceny wniosków można wprowadzić preferencje punktowe dla inicjatyw o charakterze ponadlokalnym. Mechanizm ten powinien obejmować projekty realizowane na podstawie porozumienia między gminami, zainicjowane przez grupy młodzieżowe z co najmniej dwóch sąsiednich jednostek. Takie „projekty bliźniacze” (np. wspólna rewitalizacja szlaku granicznego czy międzygminny event ekologiczny) pozwalają na wykorzystanie wspólnych zasobów i budują tożsamość metropolitalną młodych mieszkańców.
2. Warto wyznaczyć w gminie osobę przyjazną młodzieży, do której wiadomo, że można się zgłosić w przypadku pytań formalnych i przeprowadzenia inicjatywy. Dotyczy to również lokalnych lub ponad lokalnych organizacji, które mogą być hubem dla pomysłów młodzieży. Sposobem na dotarcie do młodych może być szkoła, samorząd uczniowski czy nauczyciel edukacji obywatelskiej w przypadku uczniów szkół ponadpodstawowych.

2. Narzędzie wsparcia rówieśniczego i wymiany doświadczeń - mentoring

CEL:

Aktywność w młodzieżowej radzie to dla wielu uczennic i uczniów pierwszy krok w dorosły świat procedur i decyzyjności. Choć wchodzą w tę rolę z dużą energią, naturalnym wyzwaniem jest zderzenie młodzieńczego entuzjazmu z formalnym językiem urzędu czy strukturą sesji. Często barierą staje się lęk przed publicznym zabieraniem głosu w obecności dorosłych radnych czy np. burmistrza, a także trudność w przełożeniu rówieśniczych pomysłów na język oficjalnych wniosków. Brak wsparcia w tych pierwszych, praktycznych krokach często prowadzi do szybkiego spadku motywacji i poczucia, że ich głos nie ma realnego wpływu na decyzje gminy. Odpowiedzią może być możliwość obserwacji i współpracy z rówieśnikiem, który już te mechanizmy opanował i czuje się

pewniej w tej roli. Relacja oparta na zaufaniu i autorytecie starszego kolegi pozwala na naturalny przepływ wiedzy w działaniu, a oswojenie lęku przed urzędowymi procedurami oraz budowanie odwagi do pewniejszego wyrażania własnego zdania.

Celem narzędzia jest merytoryczne i leaderskie wzmocnienie osób z mniejszym stażem (uczennice i uczniowie szkół podstawowych) poprzez bezpośrednią relację z doświadczonymi radnymi (uczennice i uczniowie szkół ponadpodstawowych/studentenci). Narzędzie ma ułatwiać młodszym osobom wejście w struktury samorządowe i wzmacniać ich pewność siebie w pełnionej funkcji. Narzędzie daje możliwość nawiązania współpracy ponadlokalnej między radami gmin.

OPIS NARZĘDZIA:

Narzędzie opiera się na ustrukturyzowanej relacji mentoringowej, inicjowanej przez samorządy lub instytucje wspierające współpracę ponadlokalną. Mentorzy osoby o dłuższym stażu w radach dzielą się swoją praktyczną wiedzą z młodszymi kolegami i koleżankami.

Proces rozwojowy oparty na relacji peer-to-peer mentoring (edukacja rówieśnicza) daje możliwości bieżących konsultacji, wspólnego rozwiązywania dylematów radnego oraz nauki mechanizmów działania samorządu w praktyce.

Pomimo że narzędzie opiera się na wzajemnej współpracy młodych, bardzo istotna jest tutaj rola dorosłych, którzy nadają ramy i strukturę temu procesowi i tworzą warunki dla młodzieży. Bez tego wsparcia, młodzi przy pierwszych napotkanych trudnościach mogą się zniechęcić do dalszej współpracy.

Przykładowy harmonogram realizacji - cały proces max. 6 miesięcy

Etap	Czas realizacji
Rekrutacja i przygotowanie	wrzesień - październik
Spotkanie otwierające	październik - 3h spotkanie
Mentoring	październik - luty - 5 spotkań
Podsumowanie	luty - spotkanie 2h

Kroki realizacji:

1. Rekrutacja i przygotowanie:

Program mentoringowy może być zainicjowany przez:

- urzędy miasta lub gminy, z korzyścią dla współpracy ponadlokalnej byłoby gdyby, została nawiązana współpraca pomiędzy radami [m.in.](#) dwóch gmin. Każda z instytucji wybiera osobę koordynującą program, może to być osoba z urzędu lub opiekun radnego.
- organizacje i instytucje: utworzenie dedykowanego programu w ścisłej współpracy z gminami przez zewnętrzne organizacje, daje możliwość pozyskania dodatkowych funduszy, poszerzenie go o kilka gmin, dodanie dodatkowych działań na przykład konferencji podsumowującej, szkoleń.

Na etapie przygotowawczym powinna zostać przygotowana komunikacja zapraszająca młode osoby, językiem korzyści dla nich, przedstawiająca na czym będzie polegał mentoring oraz w jaki sposób mogą do niego przystąpić jako osoby uczestniczące i mentorskie.

Do rekrutacji może zostać dołączony formularz (przykłady poniżej), który ułatwi osobie koordynującej dobór par np. zbieżność oczekiwań i doświadczenia.

2. Spotkanie otwierające

Spotkanie otwierające to czas na poznanie się osób, a także wspólne określenie potrzeb i oczekiwań wobec tego procesu. Może w tym pomóc zawiązanie kontraktu i ustalenia organizacyjne dotyczące spotkań. Poniżej znajduje się przykładowy kontrakt, ważne aby wskazać ustalenia dotyczące sposobów komunikacji, obszarów współpracy, zasad związanych z poczuciem bezpieczeństwa zaufania i partnerstwa oraz określeniu celu procesu.

Po stronie organizatorów ważne jest również zapewnienie młodzieży, że każdy nawet najmniejszy krok w ich współpracy jest cenny, nie będą musieli tłumaczyć się z efektów lub przygotowywać skomplikowanych sprawozdań. A także, że mogą skorzystać ze wsparcia osoby dorosłej gdyby by napotkali trudności czy utknęli w na jakimś etapie.

3. Mentoring

Ten etap to czas współpracy młodzieży i realizacji ustaleń zawartych w kontrakcie. Rolą osoby wspierającej jest towarzyszenie w procesie udzielanie wsparcia w razie pojawiających się wyzwań, dzielenie się wskazówkami oraz kierowanie do odpowiednich źródeł informacji czy miejsc, w których można rozwijać pomysły na działania. W sytuacji, gdy jedna ze stron nie wywiązuje się z ustaleń lub je narusza, osoba wspierająca podejmuje rozmowę, pomaga zrozumieć przyczyny trudności, wspiera w znalezieniu rozwiązania oraz w razie potrzeby odwołuje się do wcześniej przyjętych zasad.

4. Podsumowanie

W tym kroku najważniejsze są dwie rzeczy: refleksja nad tym czego nauczyły się młode osoby oraz docenianie ich wysiłku. Refleksja powinna dotyczyć zarówno młodych uczestników i uczestniczek, jak i mentora lub mentorki, którzy wspólnie przyglądają się przebiegowi współpracy temu, co się udało, co było wyzwaniem oraz jakie kompetencje i doświadczenia zostały zdobyte. Pytania pomocnicze do tego etapu to np.

Uczestniczka/uczestnik	Mentorka/mentor	Współpraca
Czego nauczyłaś/nauczyłeś się w tym procesie?	Jakim doświadczeniem mogłaś/mogłeś się podzielić?	Co było dla Was najważniejsze we współpracy?
Jakie umiejętności rozwinęłaś/rozwinęłaś? Co wykorzystasz w przyszłości?	Czego cię nauczyła ta relacja? W czym cię wzmocniła?	Co jej sprzyjało a co było było trudniejsze?
Co można by zrobić inaczej, abyś mógł/a lepiej skorzystać z tej współpracy?	Co cię zaskoczyło?	Za co możemy sobie wzajemnie podziękować?

Rola gmin i wskazówki wdrożenia

Współpraca ponadlokalna w ramach tego narzędzia może wydawać się bardziej zaawansowanym etapem wdrożenia, ponieważ poza samą realizacją, wymaga zadbania o odpowiedni kontekst komunikacji, współpracy oraz zaangażowania co najmniej dwóch gmin z regionu. Jednocześnie warto podkreślić, że przynosi ona wymierne korzyści zarówno młodym osobom, jak i samym urzędnikom, którzy zyskują partnerów w postaci młodzieży rozwijającej swoje kompetencje obywatelskie.

Co może pomóc w realizacji projektu między gminami?

1. List intencyjny między gminami - nadaje rangi projektowi i umacnia jego realizację.
2. Budżet programu - może być skromny, ale umożliwić np. organizację poczęstunku podczas spotkania otwierającego i zamykającego, ewentualne zwroty kosztów podróży dla młodych i opiekunów.
3. Oddelegowanie osób z urzędu, które wezmą pod opiekę ten proces.
4. Wizyta studyjna w obu gminach - pozwoli młodzieży zobaczyć, elementy prawdziwego życia rady np. podczas obrad czy spotkań roboczych i wymianę doświadczeń.
5. Docenienie i podsumowanie - w formie listu gratulacyjnego, opinii, to może być ważny dokument dla młodych w przyszłości.

Przykładowy kontrakt

KONTRAKT WSPÓŁPRACY RÓWIEŚNICZEJ

(Wypełniany wspólnie przez Mentora i Mentee)

Data zawarcia: Okres obowiązywania: Semestr roku
szkolnego

1. STRONY RELACJI

- Mentor (doświadczony radny/radna):
- Mentee (osoba rozpoczynająca pracę w radzie):
- Opiekun (osoba do której możemy się zwrócić o wsparcie).....

2. NASZA KOMUNIKACJA

Chcemy, aby nasza wymiana doświadczeń była sprawna, dlatego ustalamy, że:

- spotkamy się.... razy w tym:spotkania na żywo i spotkania online

• 3. OBSZARY WSPARCIA

Ustaliliśmy, że w tym semestrze skupimy się na: *(zaznaczcie 2-3 najważniejsze punkty)*

- Zrozumienie funkcjonowania rady: (statut, regulamin, jak wyglądają decyzje w radzie).
- Wystąpienia: (przygotowanie do wystąpień, jak mówić o pomysłach na spotkaniu).
- Formalności i organizacja: (pisanie wniosków, petycji, jak rozmawiać z dorosłymi, żeby coś załatwić).
- Social media i komunikacja w radzie: (badania potrzeb, angażowanie młodych prowadzenie social mediów).
- Strategia działania: (jak przeprowadzić pomysł od początku do końca).
- Inne....

4. NASZE ZASADY

1. Zaufanie: W naszej relacji można czegoś nie wiedzieć, nie ma głupich pytań, można otwarcie mówić o wyzwaniach. Jeśli z czymś sobie nie radzimy zwracamy się o pomoc opiekuna programu.
2. Partnerstwo: Mentor dzieli się doświadczeniem (np. „*jak załatwić coś w urzędzie*”), ale Mentee wnosi nową energię i perspektywę swojej szkoły/dotychczasowych doświadczeń. Uczymy się od siebie nawzajem.
3. Szczerłość: Jeśli któraś ze stron nie ma czasu lub nie zna odpowiedzi na pytanie, mówimy o tym otwarcie.

5. WSPÓLNY CEL NA TEN SEMESTR

Naszym celem jest, aby pod koniec semestru Mentee czuł(a) się pewnie podczas: *(np. samodzielnego zgłoszenia wniosku na sesji/przygotowania kampanii na SM rady/merytorycznej dyskusji z radnym dorosłym)*

.....

(Podpis Mentora) (Podpis Mentee)

Kwestionariusz dla mentora/mentorki

1. Ile czasu działasz w radzie młodzieżowej?

- 1–2 lata więcej

2. W jakiej radzie działasz? gminna miejska

3. Doświadczenia: zaznacz rzeczy, w których uczestniczyłaś/łeś

- zorganizowaliśmy wydarzenie lub projekt
- zrobiliśmy ankietę / zbieraliśmy opinie młodych
- próbowaliśmy coś załatwić w urzędzie (np. zgodę, wsparcie, decyzję)
- opiniowaliśmy jakiś dokument / pomysł/ strategię
- prowadziliśmy social media
- mieliśmy problem z frekwencją i próbowaliśmy coś zmienić
- coś innego:

4. Co możesz pokazać innym: w czym ktoś może Was „podejrzeć”:

- udział w spotkaniu rady
- przygotowanie działania (np. wydarzenia, ankiety)
- kontakt z urzędem
- jak dzielimy zadania w radzie
- jak wygląda nasza komunikacja

- jak działają nasze social media

5. Jakim doświadczeniem możesz się podzielić? Dokończ zdania:

U nas zadziało:

Nie zadziało:

6. Co w waszej radzie jest aktualnie wyzwaniem:

- brak pomysłów
- brak zaangażowania

- trudna współpraca z dorosłymi
- chaos organizacyjny
- coś innego:.....

Kwestionariusz dla osoby mentorowanej – mentee

1. Ile czasu działasz w radzie młodzieżowej?

dopiero zaczynam do 1 roku

2. Co jest dla Was trudne (wybierz max 2)

nie wiemy, co właściwie mamy robić jako rada

mamy pomysły, ale nie umiemy ich przeprowadzić

na spotkania przychodzi mało osób / ludzie się wykruszają

kilka osób robi wszystko, reszta się nie angażuje

nie wiemy, jak wygląda działanie rady „od środka” (np. spotkania, decyzje)

nie wiemy, do kogo iść w urzędzie z naszym pomysłem

próbowaliśmy coś załatwić, ale nic z tego nie wyszło

robimy rzeczy, ale mało osób się tym interesuje

nie mamy kontaktu z młodymi (nie wiemy, czego chcą)

coś innego:.....

3. Czego chciałabyś/chciałbyś się nauczyć lub doświadczyć?

jak wymyślać rzeczy, które interesują młodych

jak przeprowadzić pomysł od początku do końca

jak rozmawiać z dorosłymi, żeby coś załatwić

jak działa rada „od środka” (spotkania, decyzje, kto ma wpływ)

jak angażować innych w działania

jak zbierać opinie młodych (ankiety, rozmowy)

jak pracować w grupie (podział zadań, współpraca)

jak mówić o swoich pomysłach (np. na spotkaniu)

coś innego:.....

V. PODSUMOWANIE

Praktyczna edukacja obywatelska może realizować się na poziomie działań realizowanych przez młodzież na terenie MOF. Ważne obszary funkcjonowania obywateli takie jak na przykład: czyste powietrze, mieszkalnictwo, transport wykraczają poza granice jednej gminy i wymagają koordynacji i działań pomiędzy sąsiadującymi samorządami. Bardzo często są to tematy jednocześnie ważne dla młodych, w których chcieliby oni mieć wpływ na rozwiązania przyjmowane przez władze. Dlatego poziom metropolitalny może stać się przestrzenią do rozwijania kompetencji obywatelskich młodzieży w praktyce.

Dobrze zaprojektowane działania włączające do współpracy młodzież z różnych miejscowości na terenie metropolii mogą rozwijać sprawczość, umiejętność dialogu, zrozumienie jak działa partycypacja obywatelska a jednocześnie wzmacniać poczucie tożsamości lokalnej i przywiązania do samej metropolii. Takie działania mogą również wzmacniać przekaz doświadczeń pomiędzy bardziej i mniej doświadczonymi instytucjami młodzieżowymi.

Jednocześnie realizowanie takich działań natyka na różnego rodzaju wyzwania i trudności:

- korzyści z działań realizowanych na poziomie metropolii są trudniej uchwytnie i zrozumiałe dla młodych ludzi niż działania realizowane w najbliższym otoczeniu;
- pomimo relatywnej bliskości fizycznej trudno opierać współpracę na spotkaniach "twarzą w twarz", co wymusza komunikację online, w której trudniej nawiązać relacje i zbudować zaufanie pomiędzy osobami;
- takie działania wymagają większych umiejętności koordynacyjnych, zazwyczaj są bardziej złożone i wymagające niż działania szkolne lub lokalne - raczej konieczny dorosły, bardziej doświadczony lider całości, trudniej polegać na całkowitej samodzielności młodzieży;
- ze względu na zaangażowanie kilku instytucji może pojawić się rozproszenie odpowiedzialności lub też zrzucenie jej na jednego, głównego organizatora,
- ze względu na brak osadzenia w jednej konkretnej instytucji większym wyzwaniem jest wprowadzenie w życie np. wniosków z debaty czy innego działania, większe jest ryzyko pozorności działań partycypacyjnych;
- tego typu działania obejmują przede wszystkim osoby już mocniej zaangażowane, młodych liderów, pomijając tych którzy najbardziej potrzebują wsparcia i wzmocnienia swoich kompetencji społecznych;

Kryteria sukcesu działania opartego na współpracy na poziomie metropolii

1. Działanie bazuje na zdiagnozowanych potrzebach i zidentyfikowanych potencjalnych korzyściach dla młodych ludzi z udziału. Korzyści z udziału są spisane i komunikowane językiem zrozumiałym dla młodych i na poziomie konkretności (co zyskasz, dzięki udziałowi).
2. Młodzi mają realny wpływ, ich głos jest brany pod uwagę, są doceniani za wysiłek który włożyli.
3. Uczestnicy dostrzegają realne korzyści ze swojego zaangażowania, ich obecność nie ogranicza się do dostarczania informacji, lecz wiąże się z konkretną wartością dla nich samych. Widzą, że ich udział może przetożyć się na zmiany w najbliższym otoczeniu, a także przynosić inne, równie istotne korzyści, takie jak budowanie relacji, rozwój kompetencji czy nowe doświadczenia społeczne.
4. Problemy poruszane z młodymi są prawdziwe dla MOF, ale tematyka i język są dostosowane do młodych oraz dotyczą problemów, które są im bliskie np. transport do szkoły, pomoc psychologiczna, czyste powietrze.
5. Dorośli są przygotowani i otwarci na współpracę z młodzieżą, są gotowi na oddawanie inicjatywy oraz popełnianie błędów. Traktują młode osoby partnersko i nie oceniają ich spadku motywacji lub oporu jako coś wymierzonego w dorosłych albo powszechną cechę pokolenia.
6. Jasny podział zadań i odpowiedzialności - wiadomo, kto jest liderem, jakie są zadania wszystkich partnerów.
7. Optymalnie, gdy działania są procesem (np. cyklem działań lub stałym działaniem), a nie jednorazowym wydarzeniem, prowadzą do realnej i widocznej zmiany w otoczeniu (np. decyzją, wdrożonym działaniem przez młodych).
8. Łączą poziom lokalny z metropolitalnym np. wyjście od lokalnej diagnozy po szersze działania.